

HABERLER - YURTIÇİ

Ulusal Kaynaklar Kongresi

Geçtiğimiz günlerde, (19-20, Eylül 1974 tarihlerinde) İstanbulda, Mühendis ve Mimar Odaları İstanbul Koordinasyon Kurulunca «ULUSAL KAYNAKLAR KONGRESİ» adlı bir kongre gerçekleştirildi. İstanbuldaki Mühendis ve Mimar Odalarının ortaklaşa yürüttükleri bu kongrede Ulusal Kaynaklar konusunda geniş, derli - toplu ve ilginç tebliğler okundu ve tartışıldı. Bu konuda ilk kez yapılan böylesi geniş kapsamlı kongrenin her yıl yapılması dileğini belirtmeden geçemeyeceğiz.

Açış konuşmasını TMMOB Başkanı Teoman Öztürk'ün yaptığı Kongre beş ana bölümden oluşmaktaydı.

1. Madensel Hammaddeler,
2. Metalürji,
3. Su ürünleri,
4. Tarımsal Kaynaklar,
5. Orman Ürünleri.

Kongrenin ilk gününde ilk üç bölümdeki, ikinci gününde ise son iki bölümdeki tebliğler okundu ve tartışıldı.

Tüm bölümlerdeki tebliğlerin, gerek yoğun uğraşların ürünleri olması gerekse son çözümlemede hep aynı ilkeyi vurgulamış olması - ULUSAL KAYNAKLARIMIZA SAHİP ÇIKALIM - kongrenin bilimsel - politik bütünlüğünü belgelemektedir.

Konumuz olduğu için, biz burada «Madaysel Hammaddeler» bölümünde verilen tebliğlerden söz edeceğiz. Altı ilginç tebliğ sunuldu, bu konuda kongrede :

1. «Maden Potansiyelinin Türkiye ve Dünyadaki Yeri,» Dr. İsmet UZKUT
2. «Madencilüğimizin Evrimine Toplu Bir Bakış ve Mr. Ely'nin Hazırladığı Kanun Tasarısının Bu Evrimdeki Yeri ve Önemi», Yalçın ÇİLİNGİR
3. «Dünya Konjüktüründe Madensel Hammaddeler ve Politik Yöntemler», Hüseyin ÖZLÜTAŞ
4. «Emperyalizm ve Türkiye'de Madencilik Alanında Yabancı Sermaye», Yıldırım KOÇ.
5. «Petrol», Ayhan AÇIKALIN
6. «Petrol Konusunda Emperyalizm ve Türkiye», M. Tanju AKAD

Tebliğlerin uzun olması nedeniyle, dergiye tümünü olduğu gibi aktaramadığımızdan, tebliğlerin özetlerini vermekle yetineceğiz. Olanaklar elverirse ileride bu altı tebliği içeren bir özel yayın gerçekleştirilecektir.

Yönetim Kurulu

NOT : Kişisel görüşler olan tebliğlerdeki düşünceler Maden Mühendisleri Odasını bağlamaz.

Türkiye Maden Potansiyeli ve Dünyadaki Yeri

Dr. ismet UZKUT *

Türkiye maden potansiyeli yönünden zengin bir ülke olarak nitelendirilmektedir. Ancak bu varsayım bilimsel bir temele oturtulmamıştır. Madencilikte «Potansiyel» de-yince ilk akla gelen ve sayısal olarak nitelendirilebilen rezervdir. Rezerv ise, varlığı ve miktarı çeşitli yöntemlerle kanıtlanmış ve mevcut koşullarda ekonomik olarak iş-letilebilecek cevher miktarıdır.

Türkiye jeolojik maden potansiyeli yönünden dünyanın en zengin ülkelerinden biri olmasada, küçümsenmeyecek olanaklara sahip olduğunu belirtebiliriz. 1973 yılı sonu itibarıyla (parasal değerlendirme 1968 yılı fiyatları ile) Türkiye ve Dünya maden rezerv-leri :

	Dünya Rezervi (10 ⁹)	Türkiye Rezervi (10 ⁹)	Dünyadaki Payı
Doğal enerji kaynakları	15.741,76	24.331,3	% 0.155
Metalik madenler	7.711,20	10.817,80	% 0.140
Endüstriyel hammaddeler	1.776,69	24.385,9	% 1.372

olarak görülmektedir. Türkiye dünya Bortuzu rezervlerinin % 71,9

dünya civa rezervlerinin % 22,66

dünya barit rezervlerinin % 4,7

dünya volfram rezervlerinin % 4.6 sına sahip

olduğu, diğer maden rezervlerinde ise dünya rezervlerinin % 1 veya % 1 in altında dir. Gerçekte arama ve değerlendirmelerin bilimsel bir temele dayandırılmadığı da açıktır. Bunun nedenlerini de :

- Madencilik sektöründe çok sayıda sermaye, teknoloji yönünden kısıtlı olanak-lara sahip kuruluşların bulunması,
- Maden arama ve üretme işlemlerinin ayrı ayrı kuruluşların elinde bulunması,
- Aramaların genellikle jeolojik yapıya dönük olması,
- Yabancı kuruluş ve yabancı elemanlarla yapılmış olmasıdır.

Üretim açısından da Türkiye'de tutarlı bir yöntem izlenmemekte, özellikle son yıllar-da madensel maddelerin ithal değerleri toplam üretim değerini geride bırakmaktadır.

Dünya asbest rezervlerinin % 6.8 gibi önemli bir bölümüne sahipken her yıl 40 mil-yon TL. lık ithale gidilmesi, yeterli bakır rezervlerinin bulunmasına karşın bakır kon-santresi ithaline gidilmesi, yalnız Divriği yöresinde Türkiye'nin tüketimine yeter-li demir cevheri olmasına karşın % 15 lik bir ithalat uygulaması, 333 milyon ton-luk bilinen fosfat rezervlerine karşın 84.1 milyon TL. lık hazır fosfat gübresi ve 1.158,1 milyon TL. lık fosfatlı komposit gübre ithali bunların belirgin örneğidir.

* Ege Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Fakültesi, Öğretim Görevlisi.

Türkiye maden ihracının en önemli bölümünün madenlerin işlenmemiş ham şekilde olması, gelir kaybına sebep olduğu gibi, üretimden elde edilen katma değerinde düşük olmasını getirmektedir.

Bazı hammadde çeşitlerinin hem ithal ve hem de ihraç edilmesi madencilik sektöründeki mevcut plan ve programsızlığın kanıtıdır.

1973 yılı hammadde ithalatının % 77,8 ini petrolün kapsamış olması petrol arama ve üretimine verilen kısıtlı önemin yanında enerjinin petrole dayalı olmasıdır. Oysa $4,967 \times 10^9$ ton bilinen rezerve sahip linyite dayalı bir enerji üretimi gerekir.

Bu derece, bilimsel temele oturmayan maden üretimimizin dünya üretimi içindeki yeri: (1968 yılı için),

- 173,3 milyon dolarlık toplam madensel üretim ile 142 ülke arasında 44 ncü,
- Km² ye düşen 590 dolarlık maden üretimi ile 73 ncü,
- Kişi başına düşen 5.17 dolarlık maden üretimi değeri ile 83 üncü,
- 52 mümkün hammadde çeşidinden 22 sini üretmekle 18 inci durumdadır.
- Türkiye dünya kromit üretiminin % 10,32 ini
- Türkiye dünya bor tuzu üretiminin % 7,45 ini
- Türkiye dünya antimuan üretiminin % 5,11 ini
- Türkiye dünya asfalt üretiminin % 2,61 ini
- Türkiye dünya manyazit üretiminin % 1,0 ini
- Türkiye dünya civa üretiminin % 0,98 ini karşılamıştır.

Oldukça olumlu jeolojik maden potansiyelinin gerektiği gibi ortaya çıkarılmamasıyla kalındığı gibi, bilinen rezervlerin değerlendirilmediği bir madencilik sektörüne sahip bulunduğu görülmektedir. Madencilik sektörünün çağdışı yapısı ve uygulanan yanlış üretim ve yöntem ve stratejiden çıkarılması gerekir. Gerek arama gerekse üretim alanında kesin bir santralizasyon ve konsantrosyona gidilmesi, tüm işlemlerin sermayesi ve eleman gücü çağın gereklerine uygun olan bir kuruluşun elinde toplanması zorunlu hale gelmiştir.

Böyle bir görevi Türkiye koşulları içinde devletten başka çözümlenebilecek bir kuruluş bulunmadığına göre yoğun bir devletleştirme ilk koşul olmaktadır. Ancak Bu yöntemle Türkiye Madenciliği çağın gereklerine uygun Türkiye ekonomisine optimal katkıda bulunabilen bir sektör haline gelebilir.

Madenciliğimizin Evrimine
Toplu Bir Bakış ve
Mr. ELY'nin Hazırladığı
Maden Kanunu Tasarısının
Bu Evrimdeki Yeri ve Önemi

Yalçın ÇİUNGİR *

Emperyalizmin genelde ve özel olarak hammaddelere ilişkin, günümüzdeki sömürü iş-
lerliğine doğru yaklaşımın sağlanabilmesi; geçmişteki işlerliğinin hangi aşamalardan
geçtiğini ve hangi değişikliklerle günümüze geldiğini çözümlenmekle mümkündür...

Kapitalizmin rekabetçi çağındaki dünya sömürsü, kapitalizm öncesi üretim ilişkileri-
nin egemen olduğu ülkelere meta ihraç etmek ve oralardaki HAMMADDELERİ ucuza
kapatmak biçiminde oluyordu...

«Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan XIX. asrın ortalarına kadar, madenler hakkında se-
rî hükümler tatbik edilmiştir. Buna göre, hangi arazide olursa olsun, maden işleten-
ler hasılatın beşte birini hazineye vermekle mükellef tutulmakta idiler» ...

Rekabetçi çağındaki batı kapitalizminin yerleştiği ülkelerde kendine bağlı komprador-
lar kullandığı, kompradorların ise kapitalist şirketlerin yerleştiği ülkelerdeki acentala-
rında çalışan YERLİ İŞBİRLİKÇİ olduğu bilinen bir gerçek. Ücretle ya da küçük komis-
yonlarla çalışan bu asalakların görevleri; ülkede hem kapitalistlerin ihraç ettikleri
ürünleri pazarlamak, hem de kapitalistlerin gereksindikleri ucuz hammadde edinmek-
ti. Bu genel işlerlik tarihimizde çoğu kez somutlaşmaktadır. 1865 yılında, Balıkesir'-
deki Boraks madenlerinin işletme imtiyazını alan «Desmazures» adındaki Fransız şir-
keti kendisine bir kompradoru çoktan bulmuştur. Mihran Şirinyan.....

Kapitalizmin rekabetçi çağında başlayan Osmanlı İmparatorluğunun yarı sömürgeleşme
süreci, kapitalizmin tekelci aşamasında hızını daha da arttırarak, birinci paylaşım sa-
vaşı öncesinde doruğuna ulaşmıştır...

«... Osmanlı İmparatorluğunun yarı sömürgeleşme sürecine uygun olarak demiryolu,
tekel maddelerinin üretim ve dağıtımı ile MADENCİLİKTE yoğunlaştığını görüyoruz...

Tez, emperyalizmin açık işgali olunca, antitez Ulusal Kurtuluş Savaşı olarak belirdi.
Doğal olarak sentez de burjuva devrimi oldu...

«... 1924 de kurulan, Özel kesimin finansmanını üstlenen yarı resmi nitelikteki İş Ban-
kası ile atılmış... (bunun yanında) ...MADEN İŞLETME, her türlü bankacılık işlemi
yapmakla görevlendirilen «Sanayi ve Maadin Bankasının 1925 de kurulması izlen-
miştir»...

Genel olarak, gerek kuruluş sayısı, gerekse sermaye açısından, bankacılık alanından
sonra,

* Maden Yüksek Mühendisi

«1920-1930 yılları arasında, anonim şirketleşme hareketinin yoğun olduğu ikinci uğraşı alanı madenciliktir.»..

1930-1940 yılları arasında kalan yılların madencilik açısından ayrı bir önemi vardır. Devletçilik uygulamasının daha dönemin başlangıcında tepkiyle karşılanması ve kısa süre içinde özel girişimcilerin istekleri doğrultusuna girmesine karşı, günümüze dek gelen önemli maden kuruluşlarının bu dönemlerde kurulduğunu görüyoruz. Bu kanımızca, «... ferdi mesai veya sermayenin bugün için yetmediği veya gidemediği...» büyük yatırımlı ve kısa sürede kâr getirmeyen riskli girişimler olan maden üretimine özel girişimin girmesinin olanaksızlığı ve çizilen devletçilik çizgisinin bir anlamda uygulanmasıdır...

Dönem içinde uygulanan Birinci Beş Yıllık ve İkinci Beş Yıllık Sanayi Plânlarının programlarında madencilik yatırımlarının büyük yer kapladığı ve bu programla uygulama alanında başarıya ulaşıldığını izlemekteyiz...

1950 seçimleri sonucu iktidara gelen D.P., C.H.P. iktidarının son döneminde «1947 kalkınma plânı»nda saptanan büyük çapta dış kaynaklı kalkınma stratejisinin sınırlarını daha da genişletmiş, böylece emperyalizmin ekonomik, politik ve askeri sömürü ve güdümünü getirmiştir...

Söz konusu GÜDÜMÜ belirleyen somut kanıtı, 15 Mayıs 1951'de Celâl Bayar'a sunulan BARKER RAPORUDUR.....

Aşağıda belirtilen yasalar ve komisyonlar söz konusu raporun etkinliğini gösterir kanıtlardır.

- a) 1.8.1951'de yürürlüğe giren 5821 sayılı Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu,
- b) 18.1.1954 tarihinde çıkarılan 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu,
- c) 7.3.1954 tarihinde ve 6326 sayılı Petrol Kanunu,
- d) 11.3.1954 tarihinde 6309 sayılı Maden Kanunu,
- e) Maden Yardım Komisyonu.....

1950 - 1960 yılları arasında GELEN ve genel olarak gıda, kimya ve tarım makinaları yapımında yoğunlaşan yabancı sermaye içinde madencilik sektörünün payı toplam % 8.14 olmuştur.....

1950 - 1960 döneminin sonlarına doğru gelindiğinde, Türkiye madencilik sanayiinin yapısı ve maden potansiyelini belirtmek amacıyla ABD tarafından görevlendirilen L. NAHAİ tarafından yapılan çalışmayı görüyoruz...

Maden üretiminin dünya maden üretiminde önemli bir yer tutmadığını belirttikten sonra maden ihracatlarını, «...yabancılar için önemli bir değiştirme kaynağı» olarak belirten L. NAHAİ yabancı sermaye sorununa ilişkin gözlemi de şu şekilde belirtmektedir :

«Türkiye'de KAMULAŞTIRMA YA DA MÜSADEREDEN doğacak zararlara karşı herhangi bir garanti yoktur. Fakat Maliye Bakanlığı Bütçe Alt Komisyonu Bakanlığa, Amerikan Birleşik Devletlerine KAMULAŞTIRMAYA karşı garanti sağlayan bir anlaşmanın yapılmasını tavsiye etmiştir».

Kamulaştırmaya karşı garanti sağlayan böyle bir antlaşmanın KAPİTÜLER nitelikte bir antlaşma olduğunu söylemek yanlış olmaz...

Radikal orta ve küçük burjuva'nın başı çektiği ve başarılı olduğu bu hareket (27 Mayıs) kısaca, 1960'lara doğru sınıflar arasında gittikçe keskinleşen ilişkiler düzeninin, sosyal patlamalara dönüşmeden daha üst düzeyde yeniden düzenlenmesini getirmiştir. 1960 ANAYASASI ve öngördüğü PLANLI KALKINMA bunu belirleyen en önemli kanıtlardır...

Gerek yabancı sermaye için istenen yeni yeni haklar, gerekse devlet kuruluşlarının tekrar gözden geçirilmesi istemi ve uygulama alanında somutlaşma olgusunun madencilik açısından oldukça önemli bir yeri vardır...

Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş., Çinkur A.Ş., Türk Cıva A.Ş. vb. gibi anonim ortaklıkları bu olgunun giderek doğurduğu kuruluşlardır...

İlk aşamada, KÂR AMACI güden kuruluşlar şekline dönüştürülen İktisadi Devlet Teşekkülleri ikinci aşamada da anonim ortaklıklar biçimine getirilerek yabancı tekellerin, yerli tekellerle kolaylıkla kaynaşacağı kuruluşlara dönüştürülmesi süreci demek istediğimizin bir kanıtıdır...

Emperyalizmin işlerliğini göstermesi açısından ELY'e ilişkin bir iki belgeyi sergilemek yararlı olacaktır :

«... Türkiye madenlerini YABANCI SERMAYE yoluyla geliştirip özel yatırımlara cazip duruma sokacak bir kanun hazırlıyorum.» (*).....

Yabancı tekellerin açık sözcüsü bakın nasıl açıklamaktadır sömürü işlerliğini :

«BAZI ÜLKELER, YABANCI FİRMALARIN MADEN YATAKLARINA SAHİP OLMALARINI, MADEN İŞLETME İMTİYAZINI ALMALARINI VE UZUN SÜRELİ KİRALAMA YOLUYLA İŞLETMEDE BULUNMALARINI KENDİ YASALARI İLE YASAKLAMISLARDIR. BU DURUMLARDAN HERHANGİ BİRİMLE KARŞILAŞILDIĞI ZAMAN UYGULANMASI GEREKEN YÖNTEM, YERLİ BİR FIRMAYI TAMAMEN ELDE ETMEK, KISMEN ELDE ETMEK YA DA SIKI İŞBİRLİĞİ KURMAK SURETİYLE YÜRÜTÜLÜR VE KÂR TRANSFERİ SAĞLANIR. (2)...

İşbirliği (çıkar birliği) nin tipik örneği açısından aşağıdaki alıntı önemlidir...

TÜRKİYE İLE YABANCI SERMAYE ARASINDA UZLAŞTIRICI YARDIMLARDA BULUNABİLME OLANAKLARINA SAHİP OLDUĞUMU SANIYORUM.» (3)...

BARKER RAPORU ardından MEHTAP RAPORU VE MR. ELY KANUN TASARISI doğrultusunda gelişen çizgi, bir yandan İKTİSADİ DEVLET TEŞEKKÜLLERİ'nin yapısında büyük değişiklikler oluşturarak yeraltı kaynaklarımız üzerinde YERLİ YABANCI TEKELLERİN etkinliğini getirirken diğer yandan emperyalizmin gittikçe artan hammadde gereksinimleri sonucu SİNSİ YÖNTEMLERİN gündeme geldiğini görmekteyiz...

Sözlükteki anlamı kısaca «paylaşma, iştirak etme, katılma» olan «PARTICIPATION» formülü PEARSON RAPORU'nun özünü oluşturmaktadır. Yöntemin uygulanması için geri bırakılmış ülkelerde uygun siyasal ve yasal koşulların oluşmasını öneren ve bunun yükümlülüğünü geri bırakılmış ülkelerin egemen sınıflarına veren emperyalizmin bu önerisi,

«... madencilik sektöründeki yatırımların, endüstri ülkelerinin kapitali temsilciliği önderliğinde «HALKA AÇIK KURULUŞLAR» tarafından yapılması biçiminde somutlaşmaktadır....

İlk aşamada halka açık olarak oluşacak kuruluşlar daha sonra hisse senetlerinin büyük kısmını toplayacak olan yabancı tekeller ve onunla bütünleşmiş yerli tekellerin yönetim ve denetimine gireceklerdir....

Sorunun AET açısından taşıdığı önemi belirtmeden geçemeyeceğiz....

Sermaye ihracı olgusu ile ayrılmaz bir bütün teşkil eden AET topluluğu emperyalist üye ülkelerinin hammadde açısından % 60 oranındaki dışa bağımlılığı, bu ülkelerin böylesi bir İSTİKRARI istemeye ve sağlamaya çalışması kadar doğal bir şey olamaz....

Türkiye'nin gelecekte emperyalizmin her kanadının, hammadde kaynakları üzerinde yoğun olarak at oynatacağı bir ülke konumuna geleceğini söylemek yanlış olmayacaktır....

BİR ÜLKEDEKİ YERALTI KAYNAKLARININ DOĞAL SAHİBİ O ÜLKENİN HALKIDIR. HALK BİR ÜLKEDE, EMPERYALİZMİN ÇIKARLARIYLA KENDİ ÇIKARLARINI BÜTÜNLEŞTİRENLERİN DIŞINDAKİ SINIF VE TABAKALARDIR.

(1) MR. ELY'nin İKİNCİ KANUN TASARISI ile ilgili MINING MONSANTO CHEMICAL COMPANY'e yazdığı 10.8.1963 tarihli mektubundan.

(2) MAGNET COVE BARIUM CORPORATION'un İKİNCİ KANUN TASARISINA ilişkin ELY'e YAZDIĞI 28.8.1963 tarihli mektubundan

(3) MOBİL EXPLORATION MEDITERRANEAN BAŞKANLIĞININ, İKİNCİ KANUN TASARISI İLE İLGİLİ, ELY'e YAZDIĞI 16.9.1963 tarihli mektubundan.

Dünya Konjüktüründe Madensel Ham Maddeler ve Politik Yöntemler

Hüseyin ÖZLÜTAŞ*

Günümüz ülkelerini, hammaddeleri üretenler ve tüketenler olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Genellikle emperyalist ülkeler tüketici, geri bıraktırmış, ülkeler ise üretici durumundadırlar.

Tüketim alanlarının giderek artması ve genişlemesi madensel hammaddelere olan ihtiyacı büyük bir hızla arttırmıştır. Madenlerin kullanılmasındaki bu etkin artış, üretici durumunda olan ülkeler üzerindeki politik yöntemleri yoğunlaştırmakta ve giderek bu ülkeleri daha çok bağımlı kılmaktadır. Dolayısıyla emperyalist ülkeler, kontrolüne aldıkları ülkelerin üretim güçlerinin gerçek anlamda gelişmesini enterne etmeye çalışmaktadırlar. Gelişme gibi gösterilen sanayileşme durumu ise aslında tüketime dönük ve emperyalizmin gelişimi doğrultusunda olan bir sanayileşme biçimidir. Bu yaklaşımdan şu sonuç kesinlikle ortaya çıkmaktadır. «GERÇEK ANLAMDA SANAYİLEŞME EKONOMİK VE POLİTİK BAĞIMSIZLIĞIN ODAK NOKTASINDAN GEÇER.» Bugün Türkiye'nin hammadde, gıda maddeleri ve insan gücünden başka birşey ihraç edememesi ekonomik koşulların gereği veya bir rastlantıdan ziyade egemen güçlerin yabancı ortaklarının sistematik ekonomik politik çıkar tercihidir.

Emperyalist ülkelerin hammadde sıkıntıları her geçen gün hızla artmakta ve tüketim artış hızı % 4,5 - 5 i bulmuştur. 1968 yılı kayıtlarına göre emperyalist - kapitalist ülkeler madensel hammaddelerinin % 60 mı geri bıraktırmış ülkelerden temin etmektedirler. Bu oran AET için % 70, Japonya için % 85 tir.

Günümüzde rezerv olarak AET emperyalistleri ve Japonya A.B.D. ye nazaran daha çok sıkıntı içindedirler. Ancak tüketim payının en yükseği her zaman A.B.D. ye aittir. A.B.D. dünya nüfusunun % 6 sına sahip olmasına karşın dünya maden üretiminin % 33 ünü tüketmekte, 77 ülke arasında 25 maden çeşidinde ancak 5 madende üretimde birinci olurken 20 maden çeşidinin tüketiminde birinci olmaktadır. Ayrıca rezerv olarak iki madende birinci olmaktadır.

Emperyalist ülkelerin madensel ham maddelerdeki açık bağımlılığı madenler üzerindeki kontrolün sağlanmasını ve dolayısıyla bağımsızlık savaşı veren ülkelere askeri saldırılar düzenlenmesini, kimi ülkelerde de kendine yakın güçleri harekete geçirip iktisadi - politik hakimiyet kurmasını getirmiştir. A.B.D. başkanına bağlı dış ekonomik politika komisyonunun raporundaki özetleme bunu açıklıkla ortaya koymaktadır. «Birleşik devletlerin bir kendi kendine yeterlilik durumundan yabancı kaynaklara giderek artan bağımlılık durumuna geçmesi günümüzün dikkat çekici ekonomik değişikliklerinden birisidir. İkinci dünya savaşının patlaması bu değişimin dönüm noktası olmuştur.

I. ve II. üleşim savaşlarının büyük tüketimlerinin pratik deneyleriyle de kazanılan bu sonuç ABD'nin emperyalizmin jandarmalığını devralırken önemli madenleri kontrolü

*Maden Mühendisi

altına almasını sağlamıştır. Bugün Manganez ihtiyacının % 93'ünü, Kobaltın % 92 sini, Kromun % 92 sini, Boksitin % 91 ini, Kalayın % 76 sini Platinin % 76 sini, Antimunanın % 64 ünü Nikelin % 71 ini Civanın % 57 sini Çinkonun % 51 ini dışardan sağlamak durumundadır.

Başkan Truman'ın 1950 yılında uluslararası danışma kurulundaki konuşması, emperyalist blokun madenler üzerindeki politikasını bütün çıplaklığı ile açıklamaktadır. «STRATEJİK MADENLERİN İKMALLERİNİN ARTIRILMIŞ OLMASI İÇİN GÖZLERİMİZİ BU ÜLKELERE (MADEN ÜRETİCİSİ DURUMUNDAKİ GERİ BIRAKTIRILMIŞ ÜLKELER) ÇEVİRMELİMİZ. SALDIRI NETİCESİNDE BU MADENLERDEN HERHANGİ BİRİNİN KAYBEDİLMESİ KORKUNÇ BİR ASKERİ YENİLGİYE DENK OLACAKTIR.»

Bugün uluslar arasında «Stratejik maden» kavramı askeri anlamda geçerli olduğu kadar sanayi anlamında da geçerlidir. Geleceğin teknolojik gelişimi ve Türkiye'nin bugünkü yapısı dikkate alındığında gerek sanayi de kullanılsın ve gerekse askeri alanlarda kullanılsın bütün madenler stratejiktir.

Günümüzde dünya nikel üretiminin % 83 ü, Baku-ın % 58'i, Boksitin % 60'ı, Altın üretiminin % 70'i üç, Platin üretiminin % 70'i iki ve Boraks üretiminin büyük bir kısmı altı ABD kökenli şirketin yönetim ve denetimi altındadır. Bu üretimlerin yapıldığı yerlerin 20 geri bırakılmış ülke olması ve dünya rezervi içinde önemli bir yeri olmamasına karşın dünya üretiminde önemli oranlara ulaşan ülkelerin de bulunması sömürüye açıklık getirmektedir. Emperyalist ülkelerin bu sömürüleri diğer taraftan geri bırakılmış ülke halklarını kontrolleri altında tutmayı amaçlarken kendi aralarında çelişkinin gereği gözetimi de getirmektedir.

Ancak emperyalizme karşı yürütülen bağımsızlık savaşları karasal kaynakları sömürmede zorlu direnişler yaratmış ve bunun sonucu emperyalistlerin sömürü alanları denizel kaynaklara kaymayıda getirmiştir. Denizlerin politik durumuda dikkate alınırken ileride teknoloji ve mali yükümlülüklerde dikkatle izlenmelidir. Karasal kaynaklarına sahip olamayan veya onu gereği gibi değerlendiremeyen ülkelerin denizel kaynaklarını işletmek için sabırsızlanmalarına gerek yoktur. Geri bırakılmış ülkeler genel olarak hammadde, özel olarakta madensel hammadde kaynaklarına büyük bir kıskançlıkla sahip çıkmak zorundadırlar. Madensel hammadde ihracatına bağlanmaktan kaçınılmalı ve emperyalizmin sömürü yörüngesini parçalayabilmek için tüm sömürülen ülkelerin bir güçbirliği oluşturmaları zorunludur.

Bir taraftan hammaddeler bitiyor tükeniyor gibi yaygaraları koparıp ve dünyayı telaş içine sokanlar, öteki taraftan bu değerleri en barbarca bir biçimde telef etmektedirler. Çağımızda emperyalistlere özgü bu garip davranış gözlerden kaçmamaktadır.

Emperyalizm ve Türkiye'de Madencilik Alanında Yabancı Sermaye

Yıldırım KOÇ*

Belli bir ülkenin sınırları içindeki yeraltı ve yerüstü servetlerinin o ülke emekçi halkına ait olduğuna inanıyor ve bunun gerçekleşmesini savunuyoruz. Buna göre emekçi halka ait olan doğal kaynakların emperyalistler tarafından sömürülmesi yurdumuzdaki sınıflar arası ilişkilerden soyutlanamaz, sınıflar arasındaki sömürü ilişkilerinden ayrı düşünülemez.

Emperyalistler ve emperyalistlerle işbirliği halindeki ve onlarla bütünleşmiş olan yerli sömürücü sınıflar doğal kaynakların sömürülmesinde iki yöntem uygularlar.

- Emperyalistlerin ülkede doğrudan doğruya yatırım yapmalarıdır. Belli bir bölgede maden üretme ayrıcalığı elde eder, kendi ülkesinden gerekli olan malzemeyi getirir, madenin bulunduğu ülkeden ucuz işgücü sağlar ve üretilen madenleri kendi ülkesine gönderir.
- Tekelci sermayenin niteliği gereği olan pazar ilişkileri yöntemidir. Emperyalist tekellerin egemen olduğu pazarlarda fiatlar emperyalist tekeller tarafından belirlenir. Bu nedenle ihracata dönük maden üretiminin alıcıları emperyalist tekeller olan pazarlarda ve emperyalist tekellerin belirlediği fiyatlarla değerlendiriliyorsa sömürü vardır. Bu olgu emperyalist - kapitalist ilişkilere bir son vermeden, yabancı sermaye yatırımları üzerine konan belli kısıtlamalarla emperyalist sömürünün sona erdirilemeyeceğini göstermektedir.

Günümüzde kapitalizm emperyalist aşamasındadır ve ekonomiye, politikaya, ideolojiye kültüre emperyalist tekeller egemendir. Madencilikteki tekel egemenliği rezervlerin kendi denetimi altında olmasıyla başlar. Böylece ucuz cevher elde etmek, piyasadaki tekel niteliğini sağlamlaştırmak ve gerek işçiler ve gerek elde ettiği ayrıcalıklarla iktidarlar karşısında güçlülüğünü sağlamış olur.

Madencilik alanındaki emperyalist ülke sömürülerinin sürekliliği belli fonların belirli ellerde toplanması ve kalkınma yönünde kullanılmaması ile sağlanmaktadır. Türkiye'de Madencilik alanında emperyalist sömürü Osmanlı İmparatorluğu döneminde en kaba yöntemleriyle uygulanmıştır. Kapitalizmden emperyalizme geçiş döneminden sonraya rastlayan yıllarda çok sayıda yabancı sermayeli şirketler varolagelmıştır. Fransız - İngiliz - Alman - İtalyan ve Yunan - Rus sermayelerinden oluşan ve 370.7 milyon krş. luk toplam yatırım ve 259.4 milyon krş luk toplam hisse senedi ve tahvillerle kurulmuş şirketler tümüyle ihraca dönük üretim sürdürmüşlerdir.

Ulusal kurtuluş savaşı süresi içinde yabancı şirketlere karşı, yeraltı kaynaklarının emekçi halkın yararına kullanılması doğrultusunda herhangi bir girişimde bulunulmadı. 1920 - 1930 yılları arasında yabancı sermayeli anonim şirketler kurulmuştur. Ergani Bakır T.A.Ş. Bulgardağları Madenleri T.A.Ş., Türk Kömür Madenleri T.A.Ş., Cenubi Anadolu Madenleri T.A.Ş., Adapazarı Madenleri T.A.Ş. ve Fethiye Şirketi Madeniyesi

* Tüm İktisatçılar Birliği Üyesi

T.A.Ş. adlarındaki bu şirketlerin hisselerinin emperyalistlerin yanında bazı milletvekillerine ait olması dikkat çekicidir.

Bu dönemde kurulan toplam anonim şirketsayısı 201 dir. 201 şirketin 66'sı yabancı sermayeli olup 11 tanesi madencilik alanındadır.

1930 larda yapılan millileştirme hareketi gerekli vergi ödentilerinden ve bazı engelleyici öte çalışmalardan dolayı bir kaç şirketin millileştirilmesinden öte işlem yapılmadı. Diğer şirketlerden bir kısmı ise faaliyetlerine kendiliklerinden son verdiler.

1972 yılı sonunda Türkiye'de 118 yabancı sermayeli şirket bulunmaktadır. Bunların toplam 4.1 milyar lira olan sermayelerinden 1.9 milyar lirası yabancı sermayedir. Madencilik alanındaki yabancı sermayeli şirketlerde ise yabancı sermaye oranı % 92'nin üzerindedir.

Ucuz hammadde elde ederek maliyetleri düşürmek ve belirli maden üretim alanlarında tekelleşerek emperyalist sömürüyü sürdüren yabancı sermaye yatırımlarını bugün en belirgin olarak Manyezit ve Borakslarda görmekteyiz. ABD, İngiliz ve Fransız kaynaklı emperyalist tekellerin kendilerine hammadde sağlama yönündeki çalışmalarının İstanbul Sanayi Odasının takdir ve madalya ile «taltifleri» bütünleşmenin kanıtı olmaktadır.

Yabancı sermaye yatırımının olmamasına rağmen, emperyalit - kapitalist pazar ilişkileri aracılığıyla, krom, antimon, kurşun-çinko madenlerinde sömürü yoğunudur.

Türkiye'de madencilik alanında sömürünün sona ermesi demek, sadece yabancı şirketlerin sömürüsüne bir son vermek demek değildir. Madenler, tüm yeraltı ve yerüstü doğal kaynaklar emekçi halka ait olmalıdır. Bu ise özünde sınıfsal bir sorundur. Yabancı şirketler, emperyalistlerin yerini yerli sömürücülerin alması bir çözüm yolu değildir. İktidar yerli sömürücü sınıfların elinde bulunduğu ve emperyalist - kapitalist dünyanın bir parçası olduğu sürece doğal kaynakların millileştirilmesi, yerli sömürücülere devredilmesi veya kamulaştırılarak devlet kuruluşlarının eline geçmesi emekçi halkın yararına olmaktan uzaktır. Günümüzde emperyalizmin uyguladığı çok daha karmaşık sömürü yöntemleri karşısında, emperyalist sömürüye karşı ancak emekçi halkların iktidarı gerçek anlamda karşı dura-bilir, doğal kaynakların yeni yöntemlerle sömürülmesini engelleyebilir. Doğal kaynaklarımızın emperyalistler ve onlarla bütünleşmiş ve işbirliği içindeki küçük birazlık tarafından sömürülmesine karşı koy ma, genel olarak sömürüye karşı verilen mücadelenin bir parçasıdır ve ancak bu genel mücadelenin başarıya ulaşmasıyla amaçına varmış olur.

Petrol, 20. yüzyılın en önemli ham maddelerinden biri olarak kabul edilmiş bulunuyor. Üstelik yüzyılın ikinci yarısının ihmali mümkün olmayan enerji kaynağı olduğu da son petrol bunalımıyla sabit olmuştur. Bu kadar kritik bir maddenin sanayileşmiş bir dünya ve bu dünyaya adım uydurmaya gayret eden kalkınmakta olan ülkeler yönünden önemi açıktır...

Sür'atle makineleşen ve modern sanayi dönemine giren Dünya, 19. yüzyıldan sonra petrolün değerini anlamış, bu uğurda büyük çatışmalara sahne olmuştur....

Osmanlı Devletinde ilk petrol ruhsatının, yarı bilinçsiz bir şekilde 1639 yılında IV. Murat zamanında Kerkük'lü Neftçizadelere verildiği anlaşılmaktadır...

O tarihler için sadece yakacak maddesi olarak mühim olan bu kabil imtiyazlar, daha sonra petrolün sanayide kullanılma olanağının ortaya çıkmasıyla ciddi ve devletlerarası sorunlar haline dönüşmüş, neticede de Osmanlı Devletinin yıkılışını çabuklaştırmıştır...

Osmanlı Devletinin I. Cihan Savaşına girmesinde İngiltere'nin Osmanlı Devletini mutlaka parçalamak istemesinde Musul-Kerkük petrollerinin çok büyük payı vardır...

Türkiye Cumhuriyeti hemen her konuda olduğu gibi, petrolde de geçmişin uygulamasını temizlemekle işe başlamıştır...

Atatürk Türkiye'nin yarını için Musul'un feda edilmesine gözyumarken, İngilterede yıllardır peşinden koşup, harbi göze aldığı petrolere sahip oluyordu...

Türkiye bundan sonra 30 yıl petrol mücadelesine sahne olmayacaktır...

24.3.1926 tarihinde çıkarılan 792 sayılı ilk Petrol Kanunu, müstakbel petrol arama ve üretimini bazı hukuki şartlara bağlamış ve bu hakkı hükümete vermiştir. Hükümet bu hakkı bizzat veya şirketler eliyle kullanabilecektir...

Daha sonra 1933 yılında çıkarılan «Altın ve Petrol Arama ve İşletme İdareleri Teşkilatına dair» 2189 sayılı bir Kanun ile arama yapmak üzere resmî bir teşkilat kurulmuş, 1934 yılında da Mardin'in Basbirin mevkiinde ilk kuyu açma denemesi yapılmıştır...

MTA 1937 yılından itibaren başladığı çalışmalarının ilk sonucunu 1948 yılında (Raman) da petrol bularak alır. Bundan 3 yıl sonra yine aynı teşkilatın (Garzan) petrol sahasını keşfettiğini görüyoruz...

1954 yılı Petrol politikası yönünden Türkiye için yeni görüşlerin ortaya çıktığı, yeni uygulamalara gebe olduğu bir dönemeç olarak kabul edilebilir...

Çıkan yeni mevzuatın adı «Petrol Kanunu» dur...

Kanun çok uluslu petrol tröstlerinin hukuk müşavirlerinden Max Ball adındaki bir Amerikalı tarafından hazırlanmış, Türkiye bu metni müzakere etmiştir...

* Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müşaviri

I — 1954 yılında 1973 yılı sonuna kadar Petrol Dairesine arama ve işletme faaliyeti de bulunmak üzere başvuran şirketlerin adedi (61) dir.

(4)'ü yerli (1)'i yerli-yabancı (56)'sı yabancı menşelidir...

II — 1955 - 1973 yılları arasında arama, tespit, inkişaf ve enjeksiyon kuyusu olarak (884) kuyu açılmıştır.

TPAO - Toplam (550) Kuyu. Oran (% 62,2)Diğerleri - Toplam (334) Kuyu. Oran (% 37,8) ...

III — Yine 1955 - 1972 dönemi itibariyle Devlet ve şirketler olarak sondaj çalışmaları şu düzeydeydi :

TPAO - 912.351 metre (% 61.5)

Diğerleri 569.115 metre (% 38.5)

Toplam 1.481.466 metre

Ruhsat için başvuran şirketlerin % 91 inin yabancı şirketler olduğu ve bunların da birbiriyle ilgili kuruluşlar olabileceği gözönüne alınırsa, nice sahanın nasıl maksatlı olarak elde boş olarak kapatılabileceği daha iyi anlaşılmış olur...

Bütün bunlara rağmen keşfedilen saha itibariyle de yabancı şirketlerin Türkiye'ye fazla bir olanak sağlamadıkları görülmektedir...

Türkiye'ye gelen yabancı şirketler demek ki sadece saha kapatmışlar, buraları bir müddet ellerinde tutup kimsenin el süremeyeceği arazi parçaları haline getirmişler sonra da ayrılıp gitmişlerdir...

IV — Petrol Kanunu I. maddesiyle «Türkiye'deki petrol kaynakları Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır» dediği halde başka maddelerle «Tükenme Payı» diye bir hak yaratılmış ve yerin altındaki servet şirketlerinmiş de bunun azalmasının karşılığı bir nev'i amortisman hesabıyla Devletten alınmak istenmiştir...

19 yıllık deney, Petrol Kanununun vadettiği bunca şirket lehine konan hükme rağmen iyimser kişilerin ümit ettiği sonucun alınmadığını, yani değil bol döviz getirecek ihracaatı sadece yurt ihtiyacının bile karşılanamadığını açıkça göstermektedir...

Petrol Kanununun tanıdığı imkânlarla yabancı şirketler derhal harekete geçip artan akaryakıt tüketimini kendi şirketlerine ka-zandırmak için rafineri kurma çalışmasına başlamışlardır...

Memleketimizde bu dağıtım örgütleri (Petrol Ofisi - Mobil Oil - Shell - British Petrol - Türk Petrol) müessese ve şirketleridir. Bunlardan sadece Petrol Ofisi «Devletin Resmi Dağıtım Organı» olup...

Devletin organı olan Petrol Ofisinin hemen her cins yakıtın satışında önde bir piyasa hissesine sahip olduğu, fakat yabancı menşeli şirketlerin toplam olarak piyasanın yarısından fazlasını kontrol ettikleridir. Genel olarak bu şirketlerin yıllık bilançoları tetkik edildiğinde de ciddi bir kâr etmedikleri görülecektir. Öyleyse bu şirketler niye büyük bir gayretle çalışırlar? Bunun sırrı, yukarıda değindiğimiz, ana şirketin ham-petrolünün satışını sağlamak üzere mahsulün sür'atle pazarlanması gereğinde yatar...

1974 ihracatımız (1.5 milyarı) 1975 ihracatımız da (2 milyarı) bulsa bile yıllık (500 ve ertesi yıl 700 milyon) dolarlık hampetrol ithali halinde değerimizin (1/3) ünü bir kalemeye yatıracağımız demektir...

Bu yönde çözüm yolu tektir : Kendine yeteri kadar petrolü, kendine bulmak...

Demek ki 1954 yılında bir nevi imtiyaz ve Atatürk'ün o tarihe kadar bize gösterdiği haklar dışında fedakârlık yapılarak yabancı şirketlere tanınan haklar hiçbir işe yaramamış Türkiye bütün fedakârlıklarına rağmen kendine yetecek ham petrolü bile çıkaramamıştır. Böyle bir sonucu bir yabancından beklemek aslında fazla bir şeydir. Burada yapılan hata, böyle ham hayaller arkasında kalacak kadar saflık edilmesindedir...

Önce Petrol Kanunu hakiki reform kanunu halinde değiştirilmelidir...

Devletin tek petrol şirketi olan TPAO'na gerekli maddi olanak sağlanması gerekirse rahat bir çalışma yapabilmesi için iç bünyede huzursuzluk yaratacak hareketlerden çekinilmesi gerekmektedir...

Bugüne kadarki sonuç ne olursa olsun Türkiye yönünden dünyadaki emsaline uygun şekilde bir Devlet Petrol Holding'i kurulması zamanı gelmiş ve geçmiştir...

Yeteri kadar linyite ve akarsuya sahip olan Türkiye'nin enerji kaynaklarını fuel-oil gibi hem pahalı hem de dıştan dövizle temin edilen bir maddeye dayanmasının hiçbir izahı yoktur...

Türkiye'nin petrolle ilgili sorunları halledilemeyecek noktalarda olmayıp, tecrübe yönünden de fazla bir eksikimiz yoktur. Teknolojinin yeni olanaklarını dışarıdan Devlet olarak sağlamak kaydıyla, hemen hemen bütün sorunları çözmemiz mümkündür. Meğer ki isteyelim ve maksatlı kişilere ortada dolaşmak için fırsat tanımayalım...

Emperyalizmin Petrol Politikası

Ve Türkiye

Mehmet Tanju AKAD *

Çağımızın teknolojisi başta petrol olmak üzere kömür ve tabii gaz gibi fosillere dayanan teknolojidir ve bu üç enerji kaynağı dünya enerji ihtiyacının % 95 ten fazlasını karşılamaktadır.

1870 lerden itibaren kapitalizm rekabetçi niteliğini kaybetmiştir ve kapitalist yoğunlaşmanın çeşitli şekilleri ile tekeller çıkmaya başlamıştır. Metropollerde sermayenin organik bileşiminin yükselmesi ve kârlılık oranlarında düşmeler pazar sorunu ile birleşince, bu emperyalizm aşamasında sermaye ihracı ve hammadde kaynaklarının kontrol edilmesi gereği ön plana çıkmıştır. Emperyalizm aşamasında da kapitalizm kendi niteliğinden doğan bunalımlar geçirmiş ve geçirmektedir.

Petrol oyununun dünya çapındaki bellibaşlı şahsiyetleri, çokuluslu petrol şirketleri 1928 yılında aralarındaki yıkıcı çekişmelerden vazgeçip pazar paylaşımı olan Achnacarry anlaşmasını imzaladılar.

Petrol şirketlerinin çokulusluluk niteliğini başından beri kazanmış olmalarının başlıca nedenlerinden biri de dünya petrol rezervlerinin dağılım durumu ve bunların petrol şirketlerince denetim altında tutulması olgusudur.

1956 ve 1968 yılları arasında 20 büyük petrol şirketi 226 birleşme yaparak kömür ve atom enerjisi gibi diğer yakıt ve enerji kaynakları üzerinde kontrol sahipliğini gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca petrol şirketleri dikey bütünleşme yolu ile gübre, plâstik, kimya gibi endüstrilere girmişlerdir. Bunlar arasında Mobil şirketini 5000 den fazla petrol ve kimya ürünü elde ettiğini belirterek örnekleyebiliriz.

Bugün dünyanın en büyük yedi petrol şirketi ABD dışı kapitalist dünya petrol üretiminin % 77 sini, rafinağın % 57 sini ve dağıtımın % 56 sini ellerinde bulundurmaktadırlar.

Dünya petrol rezervlerinin dağılımı :

Kanada	% 2	Afrika	% 16
ABD.....	% 5	SSCB ve Sosyalist Ül. ...	% 15
Venezüella	% 2	Endonezya	% 2
Meksika, Karaibler			
Latin Amerika.....	% 3	Ortadoğu.....	% 53
Avrupa.....	% 2		

Bu dağılım çoğu ABD kaynaklı çokuluslu tekellerin yatırımlarını etkilemiştir. 1960 yılında ABD'deki çokuluslu tekellerin az gelişmiş ülkelerdeki yatırımlarının 6.2 dolarlık kısmı petrol yatırımlarıdır. 1970 yılında bu yatırım 10.0 milyar dolara erişmiştir.

* Tüm İktisatçılar Birliği Üyesi

Bu yatırımlar ve yatırım süreleri arasındaki kârlara bakıldığında az gelişmiş ve emperyalizmin boyunduruğu altındaki ülkelerden sağlananın 20.0 milyar dolara ulaştığı görülmektedir. Bu kazançlarını bir ülke çapında değilde birden fazla ülke veya dünya çapında azamileştiren ve çokuluslu deyimiyile tanımladığımız şirketlerin az gelişmiş ülke kaynaklarını nasıl kapattıklarını, halkların sırtından milyarlar kazandığını göstermektedir.

Petrol şirketlerinin dünya çapındaki menfaatlerini korumak için hükümetleri alet ettikleri gibi bir çok hükümet darbeleri düzenleyecek kadar da güçlüdürler. Kosta - Rika'da hükümet darbesi, Panama savaşı, Musaddık'ın devrilmesi petrol şirketlerinin somut oyunlarıdır.

Emperyalizmin petrol konusundaki politikası dünya çapındaki bir stratejinin parçasıdır ve hayati önemi haiz olan bu madenin kaynaklarının elde tutulması için her türlü yöntemlere başvurulmaktadır. Son petrol bunalımında ABD kaynaklı çokuluslu petrol tekellerinin kâr arttırma oyunudur. Petrol fiyatlarının artmasıyla petrolden elde ettikleri gelirleri büyük ölçüde artan petrol ihraç eden ülkelerde bile bu kaynaklardan dışarıya aktarılmıyan kısmından, bu pay ne kadar büyük olursa olsun, bu ülkelerin halkları değil, çokuluslu tekeller ve onlarla bütünleşmiş küçük bir azınlık yararlanmaktadır.

Türkiye de ilk petrol kuyusunun açıldığı 1948 yılından daha gerilerdeki tarihlerde çokuluslu şirketlerin sömürü alanları içine girmiştir. İmparatorluk sınırları içinde kalan Irak'ta petrol kaynaklarının varlığı ortaya çıkınca Sultan Abdülhamit bir fermanla sahaları özel mülkiyetine dahil etmiştir.

Birinci dünya savaşı öncesi Alman Deutsche Bank, İngilizler, Royal Dutch - Shell ve onun paravan şirketi Anglo Saxon Oil. ile Amerikan Chester guruplarının sömürü alanı haline gelmiştir.

Lozan konferansında kapitülasyonlar konusunda direnmeyen İngilizler Kerkük Musuf konularında petrol rezervleri nedeniyle kesin tavır takınmışlardır. Türkiye buraları vermek zorunda kalırken Amerikan Ottoman - American Development Co. adlı şirkete imtiyazlar verildi.

Cumhuriyet ilânından sonra çıkarılan ilk yasa 1926 yılında çıkarıldı. Bu yasada bütün madenlerin ve petrolün işletme hakkı devlete veriliyordu. Kurulan arama ve işletme teşkilâtı 1935 yılında kurulan MTA enstitüsüne devredildi. Ve 1935 yılında Raman'da ilk petrol kuyusu üretime başladı. Bu arada ikinci dünya savaşı öncesindeki yıllara ağırlığını veren devletçilik politika dönemine kısaca bakacak olursak, bu dönemde yabancı petrol şirketlerinin petrol üretimi ile olmasa bile dağıtım ve pazarlara ile uğraştıklarını görmekteyiz.

İkinci Dünya savaşı sonrası gelişmelere bakacak olursak Orta Doğu bölgesinin Amerikan emperyalizmi açısından taşıdığı stratejik önemin giderek artması olgusu ile karşılaşıyoruz.

Rezervlerin % 69 unun Orta Doğu ile Afrika'da olması da batının bu kaynakları kaybetmeyi göze alamayacağı da açıktır. Bu nedenle Türkiye petrol rezervleri açısından fakir olsada siyasi, askeri çıkarları nedeniyle güvence olarak görülmektedir.

1952 yılında emperyalizmin çıkarları doğrultusunda «petrol arayan yabancı şirketlerin millileştirilmeyeceği» yayınlandı ve A-merikalı Max W. Ball'a yeni petrol Kanunu hazırlatıldı.

6326 sayılı kanunla Türkiye dokuz arama bölgesine ayrılarak her bölgede özel ve tüzel kişilere sekiz arama hakkı, 50 000 hektarlık alanlarda çalışma yetkisi verilmektedir. 40 yıllık imtiyaz süresinin hükümetin onayıyla 20 yıl daha uzatılabilme ve gelirin % 50 sinin vergi olarak aktarılması içeriğini de taşıyan bu yasa özünde emperyalizme kapıların bütünüyle açılmasını sağlamıştır. Ancak vergilerin ABD'nin kendi ülkesindeki kendi şirketlerine verdiği haklara göre yapılması sömürüyü göstermek için yeterlidir.

Yabancı petrol şirketleri Türkiye'de petrol arayıp bulmak için değil bilinen sahaların kapatılması ve TPAO'nun petrol bulmasını engelleyerek kendi dış üretimlerini de yüksek fiatlarla satmak için bulunmaktadır. Ayrıca yabancı şirketler yapılan bir anlaşma gereğince rafine edilmiş petrol bize maliyeti ne olursa olsun Basra körfezi fiyatlarına göre vermektedirler. 1968 yılına kadar Türkiye'de tüm yabancı şirketler 411 192 metrelik sondajına karşılık TPAO 638 665 metrelik sondaj yapmıştır. Aynı yıl sonuna kadar 6 265 373 ton petrol üretti-mine karşılık TPAO 7 718 572 ton üretimde bulunmuştur.

Bütün bunlar günümüz kapitalizminin hâkim birimi olan çokuluslu petrol tekellerinin Türkiye'deki faaliyetleri ancak bunların dünya çapındaki stratejileri gözönüne alınırsa anlaşılabilir.

Türkiye halkının kendi kaynaklarına sahip çıkarak, bunları üretici güçlerini geliştirmek için kullanması da bir iyiniyet sonucu değil, emperyalizme ve onlarla bütünleşmiş yerli güçlere karşı verilecek uzun ve bilinçli bir mücadelenin ürünü olacaktır.

D U Y U R U

Bütün dünyada yapılmakta olan ve Yurdumuzda da her geçen yıl kökleşen «GELENEKSEL MADENCİLER BAYRAMI» bu yıl 7. Aralık. 1974 tarihinde yapılacaktır.

Bilindiği gibi, bir yandan yılda birkez üyelerimizi bir araya getiren bu «GELENEKSEL MADENCİLİK BAYRAMI» diğer yandan, iş yaşamında kırk ve otuz yılını tamamlamış ağabeylerimizin onur günlerinin kutlanmasını amaçlamaktadır.

Üye kayıt belgelerinden saptadığımız, iş yaşamında 40 ve 30 yılını tamamlamış üyelerimizin ad ve soyadları aşağıda sunulmuştur. Bu saptamada 1934, 1944 yılları kıstas alınmıştır. Ancak B. S. ve M. S. tarihlerinden ötürü doğacak hataları önlemek için; yukarıda belirtilen yıllarda mezun olanların ve de aşağıdaki listede adları bulunmayan üyelerimizin Oda'ya başvurmaları gerekmektedir.

Saygılarımızla,

GELENEKSEL MADENCİLER BAYRAMI
TERTİP KOMİTESİ

İş yaşamında 40 yılını dolduranlar :

1. Ö. Necmettin DANIŞMAN

2. Mehmet ÖZCAN

İş yaşamında 30 yılını dolduranlar :

3. Muammer ŞENKART

1. M. Hayri ERTEN

4. Saim YURDAKOŞ